

Існуючі канали і схеми непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі країни: світовий та вітчизняний досвід

Постановка проблеми. За оцінками міжнародних організацій незаконні потоки капіталу збільшувалися на 14,9 відсотка щорічно протягом 2000–2009 рр. з 353 млрд дол. США на початку десятиліття до 775 млрд дол. США у 2009 році. З поправкою на інфляцію, незаконні потоки збільшувалися не менше ніж на 10,2% щорічно. Тому останнім часом зросла увага цих організацій до питань відпливу капіталів з країн і механізмів, які сприяють легальним і нелегальним шляхам відтоку капіталів.

Це стосується і України, тому що за розрахунками Global Financial Integrity (GFI)¹, наша країна займає 16-е місце у списку світових лідерів з непродуктивного відтоку капіталу [1].

Актуальність роботи визначається нагальною потребою в адекватному оцінюванні обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України з метою відповідного коригування державної економічної політики (у т.ч. інвестиційної, податкової, зовнішньоекономічної), як це передбачено стратегічними і програмними документами, зокрема:

– Указом Президента України від 17.03.2007 № 216 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 лютого 2007 року «Про заходи щодо запобігання непродуктивному відпливу капіталів за межі України»;

– розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.03.2011 № 190-р «Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року»;

– наказом Мінекономіки від 05.05.2008 № 149 «Про затвердження Тимчасової методики комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України».

Розробленість питання. Проблеми оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі країни присвятили свої роботи українські та зарубіжні вчені, серед яких Дж. Каддінгтон [2], M.S. Kahn, N.Ul. Hague [3], росіяни: Ю.О. Петров, Л.М. Красавіна [4], А.С. Булатов [5]; українці О.С. Чмир, Т.К. Кваша, В.С. Степашко [6, 7, 8, 9, 10, 11], О.О. Дубровіна, Н.І. Горшкова [12], С.С. Шумська [13], О.А. Фрадинський [14], З.С. Варналій [15], М.І. Флейчук [16] тощо. Цю проблему намагалися вирішити фахівці Міжнародного валютного фонду [17], FATF [18], Національної інвестиційної Ради Російської Федерації [19] та інші міжнародні організації.

Найбільш повно у їх роботах висвітлені питання визначення поняття і теоретичного обґрунтування «відтоку» та «втечі» капіталу, історії вивчення дефініції та причин вивезення капіталу, визначення сучасних причин та наслідків цього явища, управління окремими аспектами непродуктивного відпливу фінансового капіталу за кордон, легалізації тіньових капіталів (у т.ч. з використанням офшорних юрисдикцій) тощо.

Проте, у науковій літературі недостатньо опрацьованими залишаються питання дослідження постійно оновлюваних каналів відпливу з країни капіталу та інших фінансових ресурсів, а також розроблення практичних пропозицій, спрямованих на коригування економічної політики держави на коротко- та середньострокову перспективу. Сказане визначає актуальність та практичну спрямованість дослідження.

Мета статті – визначення шляхів удосконалення науково-методичних засад оцінювання обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України.

Виклад основного матеріалу. Вперше питання руху капіталу між країнами [20] були поставлені представниками англійської класичної школи в кінці XVIII – першій половині XIX ст. Адамом Смітом і Давидом Рікардо. Вони показали, що в умовах обмежень на вивіз грошового капіталу курс національної валюти знижується, ціни підвищуються, бо кількість грошей (золота і срібла) перевищує дійсний попит в країні. В цьому випадку, як стверджував А. Сміт, ніщо не може перешкодити вивезенню грошей з країни. Таким чином, він встановив зв'язок між кількістю грошей в країні, їх ціною (відсотком), товарними цінами і «втечею» капіталу в країни з високою купівельною спроможністю грошей.

Д. Рікардо, розглядаючи порівняльні витрати, показав можливість переміщення підприємницького капіталу і праці в країни з відносними перевагами. Його послідовник С. Мілль стверджував, що вивезення капіталу завжди сприяє розширенню торгівлі і найбільш раціональної виробничої спеціалізації країн. Для цього обов'язково потрібен додатковий мотив: істотна різниця в нормах прибутку між країнами, так як капітал мігрує тільки за наявності перспективи отримання надприбутків.

У XX в. шведи Е. Хекшер і Б. Олін, американець Р. Нурксе і датчанин К. Іверсен також виходили з того, що основним сти-

¹ Некомерційна науково-дослідна організація, яка створена у вересні 2006 р. та яка є лідером щодо зусиль з обмеження незаконних фінансових потоків і підвищення глобального розвитку і безпеки

мулом міжнародного руху капіталу є норма відсотка або гранична продуктивність капіталу: капітал переміщується з місць, де його гранична продуктивність низька, в місця, де вона висока. Б. Олін першим з економістів вказав на вивіз капіталу з метою зниження ставки оподаткування і підвищення рівня безпеки інвестицій. Він також провів межу між експортом довгострокового та короткострокового капіталів (останній, на його думку, носить зазвичай спекулятивний характер), між якими розташоване вивезення експортних кредитів.

Р. Нурксе розглядав як основу міжнародного руху капіталу відмінності в процентних ставках, динаміка яких визначається умовами, що впливають на попит і пропозицію капіталу. К. Іверсен висунув концепцію граничної міжнародної мобільності капіталу: різні види капіталу мають неоднакову мобільність, що пояснює той факт, що одна і та ж країна виступає експортером та імпортером капіталу по відношенню до різних країн.

У XX в. Дж. М. Кейнс та його послідовники вважали, що країна тільки тоді може перетворитися в дійсного експортера капіталу, коли її експорт товарів перевищить імпорт (щоб дати можливість країнам – покупцям товарів профінансувати їх ввезення), а зростання зарубіжних інвестицій повинно підтримуватися позитивним сальдо торгового балансу країни–експортера; при порушенні цього правила необхідне втручання держави. Експорт капіталу повинен регулюватися таким чином, щоб відтік капіталу з країни відповідав приросту товарного експорту.

У 90-і рр. XX ст. на перший план висунулося пряме іноземне інвестування, здійснюване головним чином через транснаціональні корпорації. В основі концепції лежать ідеї про необхідність мати додаткові переваги перед місцевими конкурентами, які дозволяють отримати більш високий прибуток, що послужило основою розробки низки моделей міграції капіталу.

Модель монополістичних переваг (Стівен Хаймер, Ч. Кіндлебергер, Р. Е. Кейвз, Г. Дж. Джонсон, Р. Лакруа) базується на ідеї, що іноземний інвестор знаходиться в менш сприятливій ситуації порівняно з місцевим: він гірше знає ринок країни і «правила гри» на ньому, у нього немає тут широких зв'язків, він несе додаткові транспортні витрати і більше страждає від ризиків, у нього немає так званого «адміністративного ресурсу». Тому йому потрібні так звані монополістичні переваги, за рахунок яких він міг би отримати більш високий прибуток.

Модель інтерналізації (від англ. internal – внутрішній) (Рональд Коуз) спирається на те, що всередині великої корпорації діє особливий внутрішній ринок, регульований керівниками корпорації та її філій. Це відкриває можливості для більш зручної передачі технологій і дозволяє реалізувати потенціал вертикальної інтеграції. Творці моделі інтерналізації (англійці Пітер Баклі, Марк Кессон, Ален Рагмен та ін) вважають, що значна частина формально міжнародних операцій є фактично внутріфірмовими операціями ТНК, напрямки яких визначаються стратегічними цілями самої фірми і не мають ніякого

відношення до принципів порівняльних переваг або відмінностей в забезпеченості факторами виробництва.

За еkleктичної моделі Джона Даннінга фірма починає виробництво товарів і послуг за кордоном, якщо створюються умови реалізації наявних переваг (власника, інтерналізації та місця розміщення).

На сьогодні всі міжнародні організації, що здійснюють оцінювання обсягів вивезення капіталів – Світовий банк, Лондонський інститут міжнародного розвитку, GFI тощо, надають широке і вузьке визначення відпливу (втечі) капіталу. Широке визначення трактує вплив капіталу як вивід ресурсів за кордон за умови зниження його національної корисності. Це визначення базується на припущенні, що всі витoki капіталу від резидентів за умови інвестування цих ресурсів всередині країни дали б більш високий рівень соціальної віддачі порівняно з приватною віддачею. Вузьке визначення обмежує вплив капіталу короткостроковим капіталом приватного сектора і помилками і пропусками в платіжному балансі. Цей капітал часто називають «гарячими грошами». Однак, як широка, так і вузька версія засновані на припущенні, що цей вплив призводить до втрати національної корисності або зниження добробуту резидентів країни.

Канали, форми та схеми вивезення капіталу. Методика Мінекономрозвитку враховує 3 канали впливу капіталу – фінансово-кредитний, інвестиційний, зовнішньоекономічний.

У наукових публікаціях їхніми авторами канали вивезення капіталу класифікуються за іншими ознаками:

1) приватний вивіз капіталу (великі компанії та банки, приватні особи);

2) державний вивіз капіталу;

3) вивіз капіталу міжнародними фінансовими компаніями.

Офіційне (державне) вивезення капіталу – це переміщення за кордон коштів державного бюджету відповідно до рішень Уряду або міждержавних організацій у вигляді кредитів, позик, іноземної допомоги.

Приватний вивіз капіталу – це кошти приватних компаній, банків, інших недержавних установ, які переміщуються за кордон відповідно до рішень їхніх керівних органів. Джерелом цих коштів є кошти приватних компаній, фірм тощо, які не пов'язані із державним бюджетом.

За Фроловою Т.А. [21] рух капіталу здійснюється в 2-х формах:

1. Вивезення (ввезення) позикового капіталу або переміщення капіталу (позики, кредити, банківські депозити і кошти на рахунках у фінансових інститутах, платежі за операціями із зарубіжними партнерами), тобто, через фінансово-кредитний канал за термінологією Методики;

2. Вивезення (ввезення) підприємницького капіталу або іноземні інвестиції (інвестиційний канал):

2.1. прямі зарубіжні інвестиції;

2.2. портфельні інвестиції.

В залежності від терміну вивезення ділиться на короткостроковий (до року) і довгостроковий (більше року).

Головними експортерами капіталу традиційно є промишлені країни (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія, Нідерланди, Швейцарія). До банківського капіталу додалися інституційні інвестори – страхові компанії, пенсійні, інвестиційні, довірчі фонди. Важливим напрямком експорту капіталу стала «офіційна допомога розвитку», тобто надання безоплатної економічної і технічної допомоги та різного роду кредитів країнам, що розвиваються.

Найпоширенішими схемами неповернення валютних коштів є використання зовнішньоекономічних операцій:

- неповернення валютних коштів через змову експортера з іноземним партнером;
- експортна поставка товару на адресу неіснуючої організації;
- використання в схемі фіктивних суб'єктів підприємницької діяльності чи підставної фізичної особи;
- проведення імпорту товару без його фактичного ввезення на територію України, в тому числі із застосуванням механізму здійснення авансових платежів під фіктивні імпортні контракти;
- використання іноземних фірм, у яких резидент є співвласником;
- використання умов невідповідності кількості та якості експортованого товару;
- використання схем з повернення псевдоінвестицій або сплати нерезидентам дивідендів, які суттєво перевищують реально вкладений іноземний капітал, тощо;
- завищення (заниження) імпорتنих (експортних) цін [22];
- внесення гарантійного депозиту в іноземний банк для отримання кредиту, який фактично не видається;
- проведення операцій з цінними паперами, насамперед шляхом зворотнього викупу вітчизняних цінних паперів;
- проведення фіктивних операцій у сфері страхування та перестрахування;
- переказ або неповернення валюти з-за кордону у вигляді внесків до статутних фондів спільних підприємств [23].

Найбільш популярними схемами серед зовнішньоекономічних операцій на сьогодні є експорт за заниженими цінами (переважно через офшори), заниження обсягів виручки та угод, вивіз товару на адресу неіснуючої фірми, експорт однієї продукції під виглядом іншої, експорт ліцензійного товару без ліцензії [24]. Взагалі, після початку кризи проблема відпливу капіталу в офшори в багатьох країнах стала однією з ключових загроз – уряди різних країн розробляють заходи щодо збільшення податкового навантаження на операції з офшорами.

Крім того, схемами непродуктивного відпливу капіталу можуть бути: приховування валютної виручки шляхом оплати з неї витрат, не пов'язаних з даною операцією; зменшення в договорі валютно – розрахункових зобов'язань іноземного партнера; приховування валютної виручки шляхом виплат іноземним громадянам готівкової валютної виручки до здачі її в банк для зарахування на валютний рахунок; приховування валютних цінностей шляхом припинення діяльності господа-

руючих суб'єктів; привласнення валютних цінностей шляхом неповернення товарів і сировини, що вивозяться на тимчасове зберігання та переробку за кордон; приховування валютних цінностей шляхом незаконного відкриття валютного рахунку за участю іноземного юридичної особи; непогашення в строк авансів при імпорті; ухилення від оподаткування шляхом здійснення експорту через офшорні підприємства; штучне застосування нерезидентом штрафних санкцій [25].

Російські експерти, констатуючі зростання відпливу капіталу з Росії протягом 2010–2011 рр., називають схемою цього відпливу ріст вкладень у створення або придбання нефінансових закордонних активів, зростання іноземних активів російських кредитних організацій, скоріш за все у зв'язку з проведенням клієнтських операцій.

У якості способів (інструментів) відпливу особлива увага приділяється використанню фінансових інструментів (векселів, облігацій тощо) [26]. До таких інструментів належать і операції з «технічними» («сміттєвими») цінними паперами. Поряд із втратами бюджету, використання зазначених схем негативно впливає на надійність фінансових інститутів, прозорість та ефективність фондового ринку, інвестиційну привабливість економіки країни.

Операції з цінними паперами, у тому числі з векселями, є ланкою у фіктивних схемах страхових компаній, які дозволяють виводити кошти за межі країни або переводити їх у готівку. Показники діяльності страхових компаній у 2008–2010 роках свідчать про наявність у страховиків значних обсягів операцій з векселями. За даними контрольно-перевірочної роботи Державної податкової служби України, певна частка «схемного» страхування є навіть у компаній, які мають репутацію класичних страховиків [27].

Ще однією формою відтоку капіталу є операції населення з валютою.

Непродуктивний відтік капіталу, замаскований під зовнішньоторговельні операції з товарами і цінними паперами, на думку багатьох авторів, можна оцінити на основі негативного сальдо платіжного балансу [28].

Наступним можливим механізмом відпливу капіталу Світовий банк вважає грошові перекази приватних коштів. Останні статистичні дані Всесвітнього банку свідчать, що офіційно зареєстровані грошові перекази в країни, що розвиваються, збільшилися на 6 відсотків до 325 мільярдів доларів у 2010 р. та на 6,2 % в 2011 р. і, за оцінками, збільшаться на 8,1% у 2012 р., щоб досягти \$ 374 млрд. до кінця 2012 року [29].

У структурі інвестиційних потоків спостерігається тенденція до збільшення частки реінвестицій в загальному обсязі нових капіталовкладень. Частина потоків припадає на міжфірмові кредити, поставку інвестиційного обладнання і безоплатні вкладення [30].

Узагальнення існуючих каналів, схем і показників оцінювання вивезення капіталу дозволило визначити, що у Методиці Мінекономрозвитку України не враховуються такі по-

казники, за допомогою яких розраховується обсяг впливу капіталу за межі країни:

- зміна обсягів зовнішнього боргу (після погашення попередніх позик);
- збільшення обсягів міжнародних резервів;
- збільшення активів банківської системи, нефінансових корпорацій та домогосподарств за кордоном;
- зменшення пасивів банківської системи, нефінансових корпорацій та домогосподарств за кордоном;
- зростання профіциту або зменшення дефіциту рахунку поточних операцій Платіжного балансу;
- штучне застосування нерезидентом штрафних санкцій;
- збільшення дебіторської заборгованості нерезидентів;
- виплати іноземним громадянам готівкової валютної виручки до здачі її в банк для зарахування на валютний рахунок;
- придбання населенням іноземної валюти;
- придбання об'єктів нерухомості, титулів власності та інших нефінансових активів за кордоном;
- контрабандний вивіз вільно конвертованої валюти (ВКВ);
- припинення діяльності господарюючих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності або оформлення відповідного підприємства на фіктивну особу.

В той же час, фінансові активи класифікуються за статтями, які частково вже враховані в Методиці Мінекономрозвитку. Таким чином, у подальших дослідженнях необхідно чітко розділити всі показники, які пропонується включити в оновлену методику оцінювання обсягів непродуктивного впливу капіталу за межі країни, на їхні складові або розраховувати ці обсяги, як це робиться міжнародними інституціями, за різними підходами, що й визначає перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Література

1. Illicit Financial Flows from Developing Countries Over the Decade Ending 2009. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.gfintegrity.org/storage/gfip/documents/reports/IF-FDec2011/illicit_financial_flows_from_developing_countries_over_the_decade_ending_2009.pdf.
2. Cuddington J. T. Capital Flight: Estimates Issues, and Explanations / J.T. Cuddington // Princeton Studies in International Finance. – 1986. – № 58.
3. Kahn M. S., Hague N. U.I. Capital Flight from Developing Countries / M. S. Kahn, N. U.I. Hague // Finance and Development. – 1987. – March. – P. 2–5.
4. Красавина Л.Н. «Бегство» капитала из России и пути его сдерживания / Л.Н. Красавина // Деньги и кредит. – 2000. – № 11. – С. 40–42. – С. 40.
5. Параметры и оценка масштабов утечки капитала из России / А.С. Булатов // Деньги и кредит. – 1999. – № 12. – С. 68–72.
6. Розроблення системи визначення, прогнозування та попередження економічних та фінансових криз: 2–07 / Науково-дослідний економічний інститут; кер. О.С. Чмир; викон. В.І. Пила, Т.К. Кваша, Д.П. Касьяненко [та ін.]. – К., 2007. – 133 с. – № ДР 0107У010300.

7. Удосконалення методології оцінки непродуктивного впливу капіталу за межі України: 10–08 / Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України; кер. О.С. Чмир; викон. В.І. Пила, Т.К. Кваша, Д.П. Касьяненко [та ін.]. – К., 2008. – 124 с. – № ДР 0108У003686.

8. Чмир О.С. Вивезення капіталу як фактор економічної безпеки держави: тези VII міжнародного наукового конгресу [«Державне управління та місцеве самоврядування»], (27–28 березня 2008 р.). – Х.: Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2008. – С.148–149.

9. Чмир О.С. Вивезення капіталу як фактор економічної безпеки держави / О.С. Чмир // Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. – 2008. – Вип.1 (20). – С.224–231.

10. Чмир О.С. Наукові та прикладні аспекти дослідження міжнародного руху капіталу: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції [«Інформація, аналіз, прогноз – стратегічні важелі ефективного управління»]. – К.: Український інститут науково-технічної і економічної інформації, 2008. – Ч.2. – С.173–176.

11. Кваша Т.К., Степашко В.С. Застосування експертного опитування для визначення сучасних загроз економічній безпеці України / Т.К. Кваша, В.С. Степашко // Науково-технічна інформація. – К.: Український інститут науково-технічної і економічної інформації, 2008. – №2. – С.8–15.

12. Тимчасова методика комплексної оцінки обсягів непродуктивного впливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України (затверджена Наказом Міністерства економіки України №149 від 05.05.2008 р.). – [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.me.gov.ua/file/link/119348/file/Metod_149.rar

13. Шумська С.С. Доларизація та відтік коштів з української економіки / С.С. Шумська // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 4. – С. 62–71.

14. Фрадинський О.А. Фінансові доміанти тіньової економіки: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / О.А. Фрадинський; Терноп. держ. екон. ун-т. – Т., 2006. – 20 с. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/\[in=_scripts/ep.in\]](http://www.nbuv.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/[in=_scripts/ep.in])

15. Варналій З.С. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: [монографія] / З.С. Варналій, А.Я. Гончарук, Я.А.Жаліло. – Електронний ресурс / Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/tyn_ekon/index.htm

16. Флейчук М.І. Методи оцінки та засади протидії ілєгалізації перехідних економік в умовах глобалізації: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.05.01 / Укр. акад. зовніш. торгівлі. – К., 2004. – 20 с.

17. The Evolution of Output in Transition Economies. – IMF Working Paper. – 1999. – 99/73. – Електронний ресурс / Режим доступу: www.imf.org/external/pubs/ft/wp/1999/wp9973.pdf

18. FATF. Annual Report 1999/2000. Strasbourg, 2000. – Електронний ресурс / Режим доступу: www.fatf-gafi.org/dataoecd/13/42/34328015.pdf

19. Проблемы «бегства» капитала из России и способы его репатриации в отечественную экономику. – М.: Национальный инвестиционный совет, 2002.

20. Николаева И.П. Мировая экономика: Учебник / И.П. Николаева. – 2007 – Електронний ресурс / Режим доступу: <http://translate.google.com.ua/?hl=ru&tab=wT#ru|uk|>

21. Фролова Т.А. Мировая экономика: конспект лекций / Таган-
рог: ТРТУ, 2005. – Електронний ресурс / Режим доступу:
http://www.aup.ru/books/m175/4_2.htm

22. Бондар Сергій Володимирович Характеристика способів прихо-
вування коштів, одержаних злочинним шляхом, за межами України /
С.В. Бондар – [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknus/2011_6/bodnar.htm

23. Чернявський С.С. Криміналістична характеристика типових
способів приховування валютних коштів за межами України /
С.С. Чернявський // Форум права. – 2008. – № 3. – С. 515–522. –
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/ejournals/FP/2008-3/08csszmu.pdf>

24. Купрещенко Н.П. Незаконная утечка капитала из России, его
масштабы и основные схемы вывоза / Н.П. Купрещенко // Аудит
и финансовый анализ, 2008. – № 1. – [Електронний ресурс] / Ре-
жим доступу: <http://www.auditfin.com/fin/2008/1/Kuprechenko/Kuprechenko%20.pdf>.

25. Вышинская Т. Л. Отток финансовых ресурсов из экономики
Украины как результат иллегализации в сфере внешней торговли /
Т.Л. Вышинская. – [Електронний ресурс] / Режим доступу:
<http://sibac.info>

26. Купрещенко Н.П. Незаконная утечка капитала из России, его
масштабы и основные схемы вывоза / Н.П. Купрещенко // Аудит
и финансовый анализ, 2008. – № 1. – [Електронний ресурс] / Ре-
жим доступу: <http://www.auditfin.com/fin/2008/1/Kuprechenko/Kuprechenko%20.pdf>.

27. Ілюшко О. Страховий ринок – інструмент податкової оптимі-
зації / Ілюшко О., Страшний А. // Вісник податкової служби Украї-
ни. – 2010. – № 43. – [Електронний ресурс] / Режим доступу:
<http://www.visnuk.com.ua/article/one/Strakhovyi7637014.html>

28. Морозов А. Капитальные потери / А. Морозов // Большой
бизнес, 2011. – № 7–8. – [Електронний ресурс] / Режим доступу:
<http://www.bolshoybusiness.ru/archive/55/>

29. Bilateral Remittance Corridor Analysis. – [Електронний ресурс] /
Режим доступу: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTFINANCIALSECTOR/O,contentMDK:21996399~menuPK:6110545~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:282885~isCURL:Y~isCURL:Y,00.html>

30. Мировая экономика: учебное пособие / Е.Г.Гужва, М.И.Лес-
ная, А.В.Кондратьев, А.Н.Егоров; СПбГАСУ. – СПб., 2009. – 116 с. –
Електронний ресурс / Режим доступу: [http://www.ereport.ru/ar-
ticles/mirecon/capital.htm](http://www.ereport.ru/articles/mirecon/capital.htm)

В.С. НАЙДЬОНОВ,
д.е.н., професор, головний науковий співробітник НДЕІ
Т.В. ШИПТЕНКО,
НДЕІ

Нова методологія прогнозування кризових явищ

В статті обґрунтовується модель кризового циклу. На її основі та з урахуванням зовнішньо – економічних чинників можливе прогнозування фінансово – економічної кризи.

Ключові слова: фінансово-економічна криза, анти-кризова політика, кризовий цикл, сценарно-поетапна модель кризи, етапи кризи, зупинка руху капіталу, індикатори кризи.

В статье обосновывается модель кризисного цикла. На ее основе и с учетом внешне – экономических факторов возможно прогнозировать финансово – экономического кризиса.

Ключевые слова: финансово-экономический кризис, антикризисная политика, кризисный цикл, сценарно-поэтапная модель кризиса, этапы кризиса, остановка движения капитала, индикаторы кризиса.

The article substantiates the model of the crisis cycle. On this basis and taking into account external – economic factors it's possible to predict the development of financial and economic crisis.

Keywords: financial and economic crisis, anti-crisis policy, the crisis cycle, writing-phased model of crisis, stages of crisis, stop of capital flows, crisis indicators.

Глобальна фінансово-економічна криза набуває риси кризи перманентної. Уряди країн ще намагаються подолати фазу кризи, пік якої припав на 2008–2009 рр., проте вже виникає загроза наступної хвилі. Тому розробка методів передбачення кризових явищ та визначення антикризової політики в теперішній час дуже актуальні.

Порушення рівномірності – вибух накопичених напруженостей – у складних «природних» і соціальних процесах досить важко прогнозувати. Через те, що накопичення напруження відбувається приховано та обумовлене динамікою великої кількості факторів, а зовнішні прояви – власне вибух – спостерігається досить рідко. Окремі (факторні) прояви напружень, що накопичуються, звісно, відображаються окремими показниками, але на їх основі не вдається створити інтегрованої картини. Для цього потрібна модель процесу в цілому.

Дослідницька група під керівництвом кандидата екон. наук І.П. Макаренка (5) в 2011 р. виконала роботу з визначення індикаторів загрози фінансово-економічної кризи. В ній узагальнено світовий досвід побудови і застосування індикаторів. Запропонована нова методологія прогнозуван-